

Бондарчук Д. С.

студент 4-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

**ПОРЯДОК ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ
ГРОМАДЯНИНОВІ НЕЗАКОННИМИ ДІЯМИ ОРГАНІВ,
ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ,
ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ, ПРОКУРАТУРИ ТА СУДУ**

Конституційне положення про те, що держава відповідає перед людиною за свою діяльність, конкретизується у ст. 56 Конституції України, яка закріплює право кожного на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

Правовою основою реалізації відшкодування є Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс, ст. 1176 Цивільного кодексу та ЗУ «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» від 1 грудня 1994 р.

Відповідно до ч. 1 ст. 130 КПК шкода, завдана незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, відшкодовується державою за рахунок Державного бюджету України. Завдана громадянину шкода відшкодовується в повному обсязі незалежно від вини посадових осіб органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду.

Відшкодуванню підлягає шкода, завдана громадяни нові внаслідок незаконного: 1) засудження, повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, взяття і тримання під вартою, проведення в ході кримінального провадження обшуку, виїмки, накладення арешту на майно, відсторонення від роботи (посади) та інших процесуальних дій, що обмежують права громадян; 2) застосування адміністративного арешту чи виправних робіт, конфіскації майна, накладення штрафу; 3) проведення оперативно-розшукових заходів, право на відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду виникає в особи за наявності законних підстав, зокрема, у випадках:

- 1) ухвалення виправдувального вироку суду;
 - 2) встановлення в обвинувальному вирoku суду чи в іншому рішенні суду (крім ухвали суду про призначення нового розгляду) факту незаконного повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, незаконного взяття і тримання під вартою, незаконного проведення в ході кримінального провадження обшуку, виїмки, незаконного накладення арешту на майно, незаконного відсторонення від роботи (посади) та інших процесуальних дій, що обмежують чи порушують права та свободи громадян, незаконного проведення оперативно-розшукових заходів;
 - 3) закриття кримінального провадження за відсутності події кримінального правопорушення, відсутності у діянні складу кримінального правопорушення або не встановлення достатніх доказів для доведення винуватості особи у суді і вичерпання можливостей їх отримання.
- Заподіяна шкода, також, відшкодовується, коли самообмова була наслідком застосування насильства, погроз чи інших незаконних дій. При цьому

факт насильства, погроз чи інших незаконних дій мають встановити слідчі органи, прокурор або суд. Окремо слід вказати на те, що відшкодування завданої шкоди не виникає у разі, коли кримінальну справу закрито на підставі закону про амністію або акта про помилування.

Відшкодування моральної шкоди провадиться у разі, коли незаконні дії органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду завдали моральної втрати громадянину, призвели до порушення його нормальних життєвих зв'язків, вимагають від нього додаткових зусиль для організації свого життя. Питання про відшкодування моральної шкоди у будь-якому випадку вирішується судом, який розглядав кримінальну справу або якому вона мала бути підсудна відповідно до чинного законодавства. Розмір моральної шкоди визначається з урахуванням обставин справи в межах, встановлених цивільним законодавством (ч. 3 ст. 23 ЦК).

Громадянининові підлягають також поверненню суми, сплачені ним у зв'язку з наданням юридичної допомоги. До цих сум відносяться суми, сплачені ним адвокату за участь адвоката у справі, а також внесені ним в рахунок оплати витрат адвоката у зв'язку з поїздками.

Розмір відшкодування зазначених видів шкоди, залежно від того, який орган провадив слідчі (розшукові) дії чи здійснював судовий розгляд, у місячний строк з дня звернення громадянина із заявою визначають відповідні органи, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратура і суд, про що виносять постанову (ухвалу) про відшкодування шкоди. Якщо кримінальне провадження закрито судом в апеляційному або касаційному порядку, зазначені дії провадить суд, який здійснював розгляд цього провадження у першій інстанції.

Постанова про відшкодування шкоди, завданої незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, чи прокуратури, на вибір громадянина може бути оскаржена до суду за місцем проживання особи або за місцезнаходженням відповідного органу. При цьому сторони звільняються від сплати судових витрат. Оскільки законом закріплюється принцип повного відшкодування збитків, слід виходити з того, що збитки (пряма та упущена вигода) підлягають відшкодуванню з урахуванням офіційного індексу інфляції.

Отже, наявність інституту відшкодування шкоди завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури та суду, є важливим інструментом захисту прав людини від неправомірних дій, які виникли внаслідок не кваліфікованості, непрофесійності та за ангажованості діяльності даних суб'єктів кримінального провадження, що призводить до падіння авторитету державних органів та України як демократичної, правової та соціальної держави.